

Україні на карті України Г. де Боплана першої половини XVII ст.

Олександр Морозов

НІЖИН ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НІЖИНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ПОЛКУ

Загальновідомим ключовим фактом історії ранньомодерного Ніжина є включення його території до складу Речі Посполитої та побудова за ініціативою польського короля Сигізмунда III на старому городищі міцного прикордонного Ніжинського замку у першій чверті XVII ст. Набуття містом Магдебурзького права у 1625 році надзвичайно швидко перетворило це місто на вагомий урбаністичний центр Лівобережної України, який в ході національно-визвольної війни середини XVII ст., відомої під назвою «Хмельниччини», став осередком Ніжинського козацького полку – найбільшої військово-адміністративної одиниці майбутньої Гетьманщини.

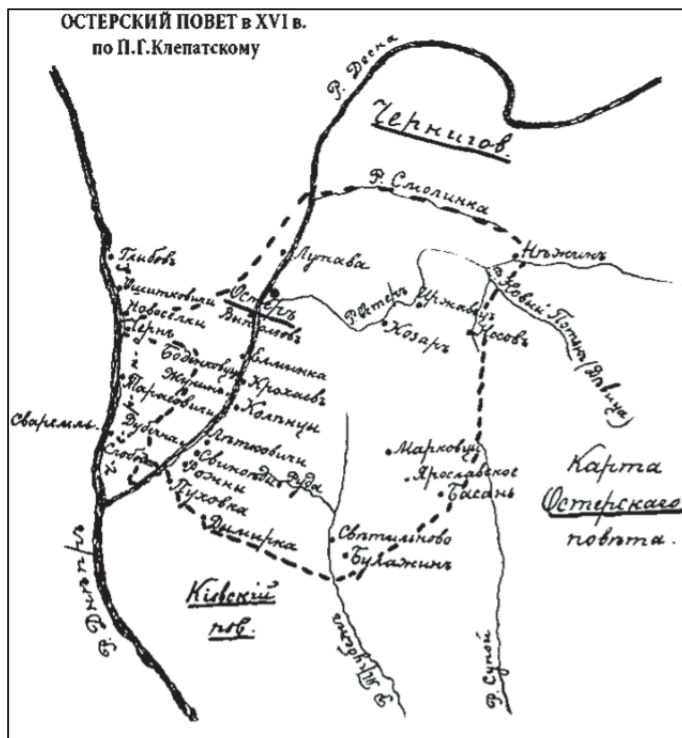
Але, на жаль, історія Ніжина литовсько-польської доби (кінець XIV – початок XVII ст.) досі залишається малодослідженою. Дискусії про те, чи варто виводити першопочатки Ніжина лише з першої чверті XVII ст., чи місто існувало й у більш ранні періоди, не вщухають вже майже два століття. Беззаперечним є той факт, що формування ранньомодерного Ніжина не могло відбуватися, так би мовити, на порожньому місці. Отже, щоб скласти певне уявлення про складні історичні процеси, що відбувалися в регіоні, ми мусимо розглянути та узагальнити відомі нам факти.

Тривалий час в українській історіографії домінувала думка відомого дослідника історії Лівобережної України О.М.Лазаревського про те, що після монгольської навали Ніжин відродився лише на початку XVII століття на місці колишнього давньоруського городища. Лише у 1624 році, після того, як Чернігово-Сіверські землі були приєднані польським королем Сигізмундом III

до Речі Посполитої, на місці спорожнілої давньоруської фортеці будується міцний дерев'яний замок [1].

І дійсно, письмові джерела XV-XVI століття («Список городов, дальних и ближних», «Книга Большому Чертежу» та ін.) не згадують не тільки Ніжин, але й не називають на цій території жодного іншого скільки-небудь значущого населеного пункту. Ці спостереження свого часу дозволили О.М.Лазаревському дійти висновку, що територія Ніжинського полку на південь від річок Сейму та Остра після монголо-татарської навали і до XV століття являла собою суцільну пустелю, що розділяла московські та польські володіння. Саме ці міркування дали підставу дослідникам скептично поставитись до повідомлення відомого церковного історика, упорядника «Историко-статистического описания Черниговской епархии» архієпископа Філарета Гумілевського, який відносив заснування Ніжинського Ветхоріздвяного (Красноострівського) монастиря до XIV століття [2]. За свідченням Ф.Гумілевського, у 1817 році, під час перебудови давньої монастирської церкви Різдва Богородиці, під її фундаментом було знайдено закладний камінь з написом XIV ст. На жаль, перевірити достовірність цього повідомлення тепер практично неможливо, оскільки цей закладний камінь не зберігся. Підтримуючи О.М.Лазаревського, думку Ф.Гумілевського вважали безпідставною й інші дослідники ніжинської старовини.

На жаль, поза увагою дослідників тривалий час лишалося надзвичайно цікаве письмове джерело, котре, безумовно, подає важливі відомості з історії Чернігово-Сіверської землі у другій половині XIV ст. Йдеться про жалувану грамоту Київського князя Володимира Ольгердовича князю Юрію Івантичу Половцю-Рожиновському на володіння маєтностями у Київській та Сіверській землях, зокрема в басейнах річок Десни, Остра та Удаю. Текст грамоти зберігся у пізніх польських копіях у складі діловодства коронної канцелярії. Київський князь Володимир Ольгердович проголошував: *«Ознаймуем то: Юрій Івантыч за Сквиря, иж его ойчизны бардзо спустошали от неприятелей наших татар, гды воевала орда Заволгска, просил нас, абись ми ему то ствердили и оседлость при замку дали: двор Соломец в Києве и землю Святошицку с данию и за виистким обанул Сырца. Писан в Києве 19 января индикта 4. Ми tedy то виистко, цо предкове дали, ему ствердзали: Славов за виисткнм надбрестынъцем и Мыцко при Тетереве (Радомишил – О.М.), Рудню и Кочеров за виистким, Велицу, Охотов, яко ся то ма и землю Святошицку, яко предок его тримал Роман. А в Северу: Рожны за виистким, Крехово, Осово, Светильново, Бердово, Островец, Буков, Варно, Волузов (Виползов – ?, О.М.), Нежин, Дорогин за виисткими инными урочистими пуццями в тым отделе, почавши от Десны по Удаю и по Остер, и Сосновский отдел также за виистким, и Высогор, также то отпуститъ в цудзе реньце зостать ся нема. А отдел его предковский Сквирский, яко предки его Тугорхан, Кариман и иние по них одержали на Роси, по Раставице и Каменце, которий звано Сквиря, а teraz Поветщина, по предках за виисткими инными пожитечными местами: Сквиря, Ягнятин, Трилесь, Фуцово (Фастов – О.М.) и иными, то ма, яко свое держать и тым виистким жона и потомство их, вечными часы держа, тым шафовать, яко сами бендо хтели уживатьъ. В Києве писан»* [3].

Уперше текст грамоти опублікував у 1853 році польський дослідник Едвард Руліківський у книзі «Опис повіту Васильківського» за польською копією 1568 року, що була видана з канцелярії коронної. У 1864 році текст грамоти передрукував Л.Похилевич. Пізніше цей документ вивчали історики В.Антонович, М. Володимирський-Буданов, М.С. Грушевський, П. Клепатський, Ф. Шабульдо та інші. Текстологічне дослідження дозволило датувати цей документ 1381 роком [4].

Таким чином, джерела кінця XIV століття незаперечно доводять існування Ніжина у цей час як одного з населених пунктів Чернігово-Сіверщини. Ніжин, безумовно, був важливим поселенням Остерського повіту та адміністративно входив до володінь Київського князівства у складі Великого князівства Литовського. На жаль, лишається нез'ясованою доля міста протягом наступних двох століть. На думку історика П.Клепатського, котрий здійснив спробу реконструкції кордонів Остерського повіту XIV-XVI століть, залучивши матеріали люстрації 1552-1628 років та спогади старожилів про ці кордони «як вони були зстародавна», Ніжин у цей час лишався східним форпостом повіту [5]. В XV-XVI ст., можливо, внаслідок нападів татар та частих військових дій поміж московськими та польсько-литовськими військами, що точилися за Чернігово-Сіверські землі, місто зовсім занепало, втративши стратегічне значення, і до самого початку XVII ст. зникло зі сторінок літописів та актових документів. Відбудова Ніжинського замку на місці старого городища за часів Сигізмунда III відкрила нову сторінку в історії тисячолітнього міста.

Люблінська унія 1569 року послужила початком польських впливів на українсько-білоруські землі, що входили тоді до складу Великого князівства Литовського. Молода й могутня польська держава впевнено виходить на міжнародну арену. Мислитель доби Відродження Т.Кампанелла у 1636 р. справедливо писав про Річ Посполиту як про одне з наймогутніших серед королівств Північної Європи. Стиснута з північного заходу німецькою експансією, Польська держава спрямувала свої зовнішньо-політичні зусилля на суміжні східні та північно-східні землі, а саме Україну й Білорусь. Поступово

колонізувавши ці землі, Річ Посполита в 1618 р. примусила Московську державу підписати Деулінське перемир'я, за яким до польської корони відійшли Смоленські та Чернігово-Сіверські землі (у тому числі - й Ніжин), а в 1621 році спаромоглася зупинити наступ Османської Туреччини, перемігши в битві під Хотинном.

Міжнародне становище Польської держави було стабілізоване. За внутрішнім устроєм це була «шляхетська демократія», побічними наслідками якої стали відсутність внутрішньої консолідації суспільства, постійні суперечки та взаємна боротьба поміж виборними королями («величністю») та шляхетством («вольністю»), надзвичайна сваволя вельмож та магнатів, котрі неприховано демонстрували зневагу до державних законів.

Історики виділяють три основних групи причин українсько-польського протистояння в цей період. Відсутність власної держави, а вірніше – насильницькі перервана традиція української державності, – стала причиною «полонізації» національної еліти. Її провідне місце поступово займають польські магнати та окатоличена денаціоналізована шляхта – Заславські, Любомирські, Ружинські, Корецькі, Потоцькі, Калиновські, Вишневецькі, Конєцпольські тощо. В цих умовах нова українська еліта – козацька старшина, змушена була вести запеклу боротьбу за свої права та виживання. Водночас давалися взнаки причини соціально-економічного характеру. У XVI-XVII ст. Річ Посполита вийшла на економічну арену Європи як головний постачальник сільсько-господарської продукції. Орієнтація на зовнішній ринок і прагнення максимального збагачення спонукають польських магнатів за будь-яку ціну захоплювати великі земельні маєтності на українських теренах. Тут створюються великі сільсько-господарські підприємства – «фольварки», що базувалися на панщинній системі інтенсивного визиску місцевих селян-кріпаків. Якщо в середині XV ст. панщина в Україні у середньому становила 12-14 днів на рік, то вже на початку XVII ст. вона нараховувала 4-5 днів на тиждень. Особливі зловживання польських магнатів-землевласників на українсько-білоруських землях були надзвичайно поширеними ще й тому, що тут була значно слабшою влада коронного уряду.

До цього «букету» суперечностей додалося протистояння релігійно-національного характеру. Польський королівський уряд, який в умовах «шляхетської демократії» був змушений боротися за зміцнення та централізацію влади, здійснював активну полонізацію місцевого населення

Український козак. Старовинна гравюра.

шляхом впровадження «державної» польської мови та польської адміністрації на місцях, насильницького насадження унії та католицизму. Після рішучого придушення реформаційних рухів початку XVI ст. у Польщі зрештою перемогла контрреформація, і на арену церковного життя вийшли войовничі форми католицизму (орден єзуїтів). Шляхом науки, освіти й виховання серед української людності насаджуються християнство латинського зразка, ідеї унії, ведеться боротьба зі «схизмою» – православ'ям. Українська православна церква (Київська митрополія) фактично опиняється поза законом, а православні втрачають у польській державі політичні права. Таким чином, за авторитетною думкою ніжинського історика О.Д.Бойка, у першій половині XVII ст. «реальною стає загроза «випадання» українців із загальнолюдських цивілізаційних процесів, перетворення їх на відсталу «сільську» націю».

На початку XVII ст., скориставшись послабленням Московської держави, Польща військовою силою захопила Чернігово-Сіверські землі, у тому числі й Ніжин. Щоб укріпити польсько-московський кордон, король Сигізмунд III будує цілий ряд укріплених замків-фортець на місці старих населених пунктів і жалує їхнім мешканцям міські герби та комплекс прав і привілеїв, відомий під загальною назвою «Магдебурзького права». Назва ця походить від німецького міста Магдебурга, де ці юридично-правові норми були уперше застосовані ще у XII ст. Головна сутність Магдебурзького права полягала у тому, що мешканці міст, які займалися промислами й торгівлею, звільнялися від юрисдикції місцевих магнатів і отримували можливість обирати з поміж себе орган міського самоврядування – міський магістрат. Схожа європейська юридично-правова практика прийшла в Україну саме з Польсько-Литовської держави і ніколи не була відома, скажімо, у державі Московській, де міста завжди були власністю царських намісників, а міщани не мали особистої свободи. У 1620 р. королівські грамоти на Магдебурзьке право отримали міста краю Чернігів і Стародуб, а 25 березня 1625 року – «новозаселене місто» Ніжин.

Текст королівської жалуваної грамоти 1625 року Ніжину, яка має для нас великий інтерес, дійшов у склад пізнішого документа, а саме – стверджувальної грамоти короля Яна Казимира від 1659 року. У цьому привілеї були записані тексти й інших актових документів, зокрема грамота Сигізмунда III з підтвердженням надання місту Ніжину земель, відведених у 1624 р. польським королівським ревізором підсудком Смоленським Ієронімом Цехановичем. Аутентична грамота Яна Казимира на пергаменті з кольоровим зображенням міського герба – Св.Юрія на коні, що списом вбиває змія, з королівською печаткою червоного воску, зберігалася в архіві Ніжинського магістрату, згодом – Ніжинської міської Думи, а з весни 1922 р. – серед рукописів книгозбірні Ніжинського ІНО, звідки зникла на початку 1930-х років. Досі доля й місцезнаходження цього унікального документа не відомі. У 1777 році О.Рігельман опублікував текст цього привілея, на який ми й будемо спиратися далі. У привілеї читаємо: *«Ознаймуем, и ж... городище наше Нежин, в княжестве Черниговском лежащее, теперь новооселое, счастливое з рук неприятельских есть рекуперовано и до панства нашего привернено. Ми, упатраючи же тое городище пограничное новооселое Нежин, будучи на местцу оборонном в валах, не только самые импеты неприятельские здержати, але и границам панства нашего коронным*

заслонною бути может, зычим того зо всех мер, иж бы яко найлепше крепило и умножало, и до оздобы приходило, а за тим потужнейше против неприятелей и наглым небезпечностям оставало». З цією метою польський король звільняв ніжинських міщан, купців, ремісників, перекупців, шинкарів та «всякий люд міської кондиції» від особистої та майнової залежності і піддавав юрисдикції виключно Ніжинського магістрату. Міського голову (або *війта*) призначав сам король з числа католиків або православних («католицького римського і руського набожества»). За влучним спостереженням відомго історика М.Н.Петровського, в цьому й полягала головна

Польський король Сигізмунд III Ваза

відмінність Ніжина від інших міст краю. Так, у Чернігові й Стародубі уряди *війтів*, *бурмістрів* і *лавників* посідали лише католики та уніати. Першим ніжинським *війтом* «*доживотним*» було призначено польського шляхтича Щасного Вишля, хорунжого й капітана Новгород-Сіверського та Ніжинського. Саме він особливо відзначився під час відбудови та заселення міста, й за це отримав у володіння містечко Борзну. Офіційною мовою в Ніжинському магістраті проголошувалася польська: «а декреты меские нежинские и все sprawy языком полским писанные быть мають» [6].

Для забезпечення розвитку виробництва й торгівлі ніжинським міщанам «*вічними часи*» надавалися й інші пільги, зокрема, право займатися різними промислами, варити пиво, мед, курити горілку, виробляти солод, ловити в Острі та інших річках рибу, торгувати не лише виробами власного виробництва, але й привозними товарами. За це міщани сплачували щорічно податок – «капцизну» по 2,5 злотих від кожного промислу. На користь міського уряду міщани сплачували й інші податки: торговельне мито від привозних товарів, вагові, мостові та інші повинності. На ці кошти будувалися міська ратуша з годинником, заїжджі двори для купців, громадські лазні, лагодилися греблі та фортечні укріплення, проводилися інші загальногромадські роботи. Для забезпечення охорони Ніжинського замку та прикордонних рубежів наймалися королівським коштом «*сотні рицарства городової козацької служби*», які стали основою для формування в 1648 році Богданом Хмельницьким Ніжинського козацького реєстрового полку. «Ніжинський літопис» кінця XVIII ст. називає ім'я першого реєстрового полковника, призначеного у 1620 році: це був ніжинський козак на прізвище *Ляховченко* [7].

Польський коронний гетьман
Микола Потоцький «Ведмежа лапа»

польського короля: *«Жигимунт Третий, з ласки Божьей Король Польский, Великий князь Литовский, Русский, Прусский, Жмудский, Мазовецкий, Лифляндский, а Шведский, Готский, Вандальский дедичный король»*. Польський акт 1624 року про закріплення за містом земельних угідь, наданий ніжинським міщанам польським коронним ревізором Ієронімом Цехановичем, також зазначав: *«место Нежин, от многих лет опустошалое, значне за ласкою Божьею растет и щораз людей до него прибывает...»* [8].

З наведених документів добре видно, що являло собою місто Ніжин (а вірніше – спустошене «Ніжинське городище») у першій чверті XVII століття. Незаперечним є вигідне стратегічне положення міста *«на местцу оборонном»* та наявність старовинних фортифікаційних споруд більш ранньої доби – земляних фортечних валів. Цілком вірогідно, що рештки фортифікацій часів Київської Русі були використані будівничими під час зведення Ніжинського замку на початку XVII ст.

Надання Ніжину та іншим містам краю міського самоврядування мало надзвичайно важливе значення для економічного та культурного їх розвитку й було явищем, безумовно, позитивним. Королівський уряд, надаючи містам України Магдебурзьке право, мав власну мету: зміцнити кордон із сусідньою ворожою Московською державою та водночас забезпечити собі стале джерело прибутків у вигляді сплати фіксованого мита й податків. Але водночас усі ці заходи значною мірою сприяли бурхливому зростанню міст та розвитку східноукраїнського регіону. Якщо документи XVI століття називали величезні простори на схід від Дніпра та Десни *«пустелею»*, де єдиним промислом були *«уходи»*, себто полювання на диких звірів, то вже польські акти першої чверті XVII ст. стверджують, що місто Ніжин *«з давніх літ спустошене значно за ласкою Божою зростає і щоразу людей до нього прибыває»*. Чисельність міського населення Ніжина в цей час бурхливо збільшується, головним чином за рахунок переселенців з Волині, Полісся й Поділля. На думку істориків, це

була переважно маса українців-хліборобів, але були серед них і вихідці з Польщі. Згідно з тими перевагами, які надавала «католикам» грамота Сигізмунда III, це були шляхтичі, службовці, ремісники, найманці-військові та інші «міської забави люди». Про загальну кількість польської громади Ніжина того часу, як і про чисельність населення міста, сьогодні говорити важко. Але, на думку проф. М.Петровського, поляків у Ніжині та краї взагалі було значно менше, ніж православних-тубільців [9].

Інтенсивне залюднення відродженого Ніжина, а також пожалування його мешканцям міського самоврядування у межах юридичних норм Магдебурзького права, сприяли бурхливому економічному розвитку міста у першій чверті XVII ст. Унікальні відомості про чисельність та устрій ремісничих об'єднань міста першої третини XVII століття дійшли до нас з цехових книг, найдавніша з яких, що містила реєстр братчиків ковальського та ткацького цехів, датується 1634 роком. У цей же час виникають цехи кушнірський, різницький, шевський, гончарський, калачницький, музичський. Приблизно до того ж таки часу відноситься й запровадження славнозвісних ніжинських ярмарків, котрі у другій половині XVII ст. перетворили місто на один з найбільших на Лівобережжі осередків посередницької торгівлі. На торги у Ніжин прибували купці не тільки з інших міст Польсько-Литовської держави, але й з Москви, Криму, Греції та Туреччини. У 1756 р. в донесенні міському магістрату ніжинські старожили стверджували, що ці «*торги та ярмарки... від заселення міста Ніжина за Польської держави завжди бували й нині існують*» [10].

Але треба відзначити, що у цей час міське самоврядування зазнавало значних утисків з боку відносно невеликої кількості могутніх магнатів та польської шляхти. Як вже зазначалось, на українських землях, віддалених від столиці королівства, влада уряду була значно слабшою, що сприяло зловживанням з боку місцевих можновладців. Уже розглянутий нами привілей Сигізмунда III однозначно надавав перевагу польській мові та полякам-католикам у посіданні першочергових місць у міському уряді. Траплялися й інші порушення законів, які, у свою чергу, провокували місцеве населення на виступи проти пануючої верстви.

Першим масовим антипольським виступом козацтва, селян та міщан на Ніжинщині стали події початку 1630-х років, коли населення Ніжина активно підтримало повстання під керівництвом гетьмана Тараса Федоровича-Трясила. Ігноруючи заборони польського уряду, населення Ніжина активно допомагало повстанцям, постачаючи їм продукти та озброєння. Козаки та міщани Ніжина активно чинили збройний опір коронному війську, яке було спрямоване в Україну для приборкання повстання.

Збереглися унікальні документи, що проливають світло на тогочасні події. Так, у березні 1631 року до Ніжина підійшли два полки польських жовнірів під командуванням воеводи Муцарського, які брали участь у придушуванні повстання Тараса Федоровича, і почали вимагати впустити їх «*на стацію*». Це було безумовно порушенням прав ніжинських міщан, оскільки королівський привілей 1625 року звільняв місто від стаційного обов'язку. Як зазначають документи того часу, ніжинці вимагали від поляків показати королівський наказ, якого у останніх, звичайно, не було. Унаслідок цього поміж козаками та

польським військом біля Ніжина відбулися дві збройні сутички, які завершилися поразкою жовнірів та приєднанням ніжинців до повстання Тараса Федоровича. Ніжинські козаки та міщани, очолювані полковником **Іваном Баліловцем** та козацьким ватажком **Сенькою Хорошим**, зачинилися за брамами Ніжинського замку та відбили усі приступи ворога. Як свідчать документи, тоді козаки розправилися й з призначеним королем першим ніжинським війтом, паном Щасним Вишлем, якого спіймали та за козацьким звичаєм «приковали до гармати». Відомо, що у цей час допомогу повстанцям надавали козаки та селяни з сусідніх сіл та містечок, які масово прибували до Ніжина [11].

Страта бунтівників. Старовинна гравюра.

На початку 1637 року повстанський рух знову охопив Лівобережну Україну. Досить напруженими були стосунки міщан та козаків Ніжина і з ніжинським старостою коронним гетьманом Миколою Потоцьким, який став одним з найпотужніших магнатів на Лівому березі Дніпра. Його володіння сягали від Ніжина на півночі до Кременчука на півдні. У своїх листах з Ніжина Потоцький тоді писав: «На Задніпров'ї усі показачилися. Князівські міста – Ромни та усі інші, – дають великі юрби свавільників. І мій Ніжин приєднався до них». Польські війська жорстоко придушили ці «хлопські» бунти, разбивши козацькі загони та скаравши на смерть гетьмана Павлюка та його соратників. Багато крові пролив у Ніжині й гетьман Потоцький. Прибувши до Ніжина у день Нового року, він власноруч заходився керувати стратою ніжинських ватажків. Очевидець цих подій польський мемуарист домініканець Симеон Окольський, який був капеланом коронного війська, писав: «Прибувши до Ніжина, гетьман наказав стратити бунтівників Пирого та п'ятьох старшин. Сюди ж козаки Миргородського полку привели Кизименка». На центральному майдані та уздовж доріг, що вели до Ніжина, коронний гетьман наказав розставити палі та шибениці з тілами закатованих... «Я наказую, – писав Потоцький, – поставити страчених вздовж їхніх головних шляхів – десяток буде прикладом для сотні, а сотня – для тисячі. Не для чогось іншого я сюди, у Ніжин, заїхав, а тільки для того, щоб витягнути їх із сховищ і на власні очі побачити у полі. Тепер сприятлива хвилина для того, щоб ліпити з них, як з воску, все, що завгодно, аби це зло не гнізділось більше в лоні Речі Посполитої» [12].

Спроби польського уряду жорстоко придушити народні виступи та залякати їх учасників тільки посилювали суспільну напругу. Глибокий соціальний конфлікт було перенесено у сферу міжнаціональних взаємин.

Козацькі повстання 30-х років XVII ст. на Лівобережній Україні були тільки першими ознаками того загального соціального зрушення, яке згодом вилилося у велике національно-визвольне повстання антипольського та антиєврейського спрямування, що спалахнуло під проводом гетьмана Богдана Хмельницького.

Джерела та література:

1. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии. Материалы для истории заселения, землевладения и управления / А.М. Лазаревский. – Том II. Полк Нежинский. – К., 1893. – С.5.
2. Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – К., 1874. – Кн.4. – С.67-68.
3. Похилевич Л. Сказание о населенных местностях Киевской губернии. – К., 1864. – С.190.
4. Грушевський М. Нариси історії Київської землі. – К. 1991 – С. 53. ; Антонович В. Киевские войты Ходьки // Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. – К., 1995. – С.172-176.; Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К.,1987. – С.82-84.
5. Клепачевский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. Литовский период. – Том I. – Одесса, 1912. – С.285-286.
6. Рігельман О. Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі. – К., 1994. – С.177-184.
7. Сперанский М. Описание рукописей библиотеки историко-фил. Института кн. Безбородко в Нежине. – М., 1900. – с. 75
8. Рігельман О. Вказ. праця. – С.177-184.
9. Петровський М. Надання Ніжину Магдебурзького права у 1625 р. // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928. – С. 301-314.
10. Єршов А. Ніжинські цехи в першій половині XVII в. // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928. – С. 315-318; Лазаревський О. Вказ. праця. – С.
11. Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы. – М., 1964. – Т.1. – С.99-103.
12. Голобуцький В.А. Запорозьке козацтво. – К.: Вища школа, 1994. – с. 329-330; Дневник Симеона Окольского (1637-1638) // Мемуары относящиеся к истории Южной Руси. – Вып. II. – С. 212-213.

Опубліковано: Морозов О. Біля витоків польської громади. / О. Морозов. // *Поляки в Ніжині. Випуск I.* - К.: Знання України, 2002. - С. 37-44.

Людмила Лесик

КОРОЛІВСЬКІ ПРИВИЛЕЇ, ЦАРСЬКІ ЖАЛУВАНІ ГРАМОТИ ТА ГЕТЬМАНСЬКІ УНІВЕРСАЛИ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ МАГДЕБУРЬКОГО ПРАВА НІЖИНСЬКОМУ МАГІСТРАТУ

Міське самоврядування у формі магістратів довгий час існувало у Гетьманській Україні. Магістрат складався з двох колегій: «ради», яка відала судовими (цивільними) та адміністративними справами, та «лави» (лавний суд), яка відала судовими (кримінальними) справами. У складі магістрату були війт (очоловав його), його помічники (бурмістри, райці та лавники). У період польського панування Магдебурзьке право мало ряд особливостей: віятами призначалися місцеві капітани, які на місцях реалізовували політику короля,